

ВЪВЕЖДАНЕТО НА ЕВРОТО В БЪЛГАРИЯ

Проф. д-р Богомил Манов,
член на Фискалния съвет

Всички държави – членки на ЕС, имат задължението да се присъединят към еврозоната, когато изпълнят необходимите условия за въвеждане на еврото, дотогава те участват в Икономическия и паричен съюз на ЕС като държава членка с дерогация. Единственото изключение е Дания, която има право на неучастие, посочено в протокол, приложен към Договора, въпреки че при желание в бъдеще страната може да въведе еврото. До момента на присъединяване към еврозоната България участва в Икономическия и паричен съюз на ЕС като държава членка с дерогация. *(временно освобождаване на държава членка от задължението да прилага определени правила или регулации)*

Ползи и рискове при въвеждането на еврото в България

Съгласно предвиденото в Националния план за въвеждане на еврото в Република България, приет от Министерския съвет през месец май 2022 г., както и Решение на Народното събрание от 27 октомври 2022 г., замяната на лева с евро ще стане по сегашния фиксиран курс 1,95583 лв. за 1 евро. Всички левови сметки в банки **ще бъдат автоматично и безплатно превалутирани от левове в евро по официалния фиксиран валутен курс**. Не е възможно при автоматичния процес на превалутиране да се изгубят средства.

През първите 6 месеца от датата на въвеждане на еврото в Република България кредитните институции (банките) обменят безплатно, в неограничено количество банкноти и монети от левове в евро по официалния валутен курс, като за суми над 30 000 лв. на една трансакция банките ще обменят безплатно банкноти и монети от левове в евро след предварителна заявка от 3 работни дни. Български пощи също ще участват в процеса на обмяна.

Това е общоизвестното. Недостатъчно известни са ползите и предизвикателствата от присъединяването на България към еврозоната за нашата икономика и доходите на населението.

1. Доходи

Присъединяването към еврозоната е икономически и финансова обоснована стъпка в полза на българските граждани и на България. **Самото евро не ни прави по-богати, а ни предоставя възможност да станем по-богати. Прави ни по-стабилни. Може да се каже, че България ще стане още един осезаем символ на европейската идентичност.**

Логично е и се очаква различните сектори да спечелят различно. **Банките** ще спечелят от намалените разходи по трансакциите и от достъпа до по-евтино кредитиране. **Населението** ще спечели от премахването на валутния риск, от по-ниските лихви по кредитите. То ще може да сравнява много по-лесно цените между държавите членки на еврозоната, а това ще засили конкуренцията между предприятията и по този начин ще облагодетелства потребителите. В същото време е възможно да има някои ограничени загуби от първоначално закръгляване на цените, ако разбира се липсва достатъчно и надежден контрол. Търговците, които умишлено

нарушават правилата за преобразуване или закръгляване, ще бъдат санкционирани съгласно действащото законодателство. В допълнение, населението ще може да пътува по-лесно и по-евтино в страните от еврозоната, като ще спести от разходи за превалутиране на необходимите им средства от левове в евро.

Туризма ще спечели от по-добрия имидж на страната, като страна членка на еврозоната и от липсата на валутен риск за чуждестранните туристи.

Останалия бизнес ще спечели от **това, че в качеството на износител и вносител** ще работи без валутни курсове и такси, което ще води до намаляване на разходите и увеличаване на конкурентоспособността му. Фирмите ще могат по-лесно, по-евтино и по-безопасно да търгуват в еврозоната и с останалата част на света. Премахването на нуждата от превалутиране ще спести на бизнеса и гражданите над 1 млрд. лева годишно, особено при външнотърговски сделки, тъй като голям процент от търговията на България е с държави от еврозоната. Това ще води до подобряване на макроикономическата стабилност и по-висок растеж.

Към страната ще има повишено инвеститорско доверие. Страната ни ще стане част от клуба на богатите и ще бъде приемана много по-добре от всички инвеститори по света. Кредитният рейтинг на Хърватия беше повишен през 2024 г., една година след приемането на страната в еврозоната, като на практика страната получи най-високия си кредитен рейтинг досега. Това направи достъпа на Хърватия до заеми на международните пазари много по-лесен, по-достъпен и по-евтин.

След присъединяването ни към еврозоната, основният резултат ще бъде облекченото финансиране на частния и държавния дълг. Значителна част от сегашните валутни резерви постепенно ще се върнат на вътрешния кредитен и финансов пазар. Ще нарасне паричния мултипликатор. Това ще стимулира инвестиционния процес, ще позволи по-големи вложения в публичната инфраструктура и ще стимулира икономическата активност в страната.

България ще има представител в Управителния съвет на Европейската централна банка и ще участва в управлението на паричната политика на еврозоната. Приемането ни в еврозоната ще доведе до намаляване на ставката на задължителните минимални резерви за търговските банки в България - от текущите 12% до (текущо) 1%, като същевременно ще бъде намалена и базата, върху която се начислява ставката. Този процес ще освободи допълнителен капитал, който допълнително ще стимулира финансирането на инвестиционния процес в частния сектор.

Практиката показва, че страните от централна и източна Европа влезли в еврозоната – Словакия, Словения, Хърватия и балтийските републики **по-бързо напредват към средния европейски доход на глава от населението**, измерен чрез стандарт на покупателна способност, от тези които са кандидати – България, Румъния, Полша, Чехия и Унгария. (81%, спрямо 74% според Евростат и средногодишен темп на конвергенция 2,6% към 2,2%).

2. Инфлация

Инфлацията няма пряка корелация с единната европейска валута - еврото. Високата инфлация през последните години се дължеше на основно външни фактори - енергийна криза, война, глобална пандемия и нарушени транспортни доставки.

Очакванията са самото въвеждане на еврото да има минимален ефект върху повишаването на цените. Опитът от Хърватия показва, че се създава определена психоза преди

самото влизане и в първите месеци след преминаването към еврото. Тя е последната присъединила се към момента държава към еврозоната, в която според Евростат инфлацията за януари 2023 г. се е увеличила с 0.2%. Годишната инфлация през януари 2023 г. е 12.5%, през декември 2022 г. – 12.3%, а през ноември 2022 г. – 13%. Основните двигатели на инфлацията през тези периоди са били външни фактори, като напр. цените на енергията и глобалните икономически условия, а не самата смяна на валутата.

Ефектът от преминаването към еврото в общия размер на инфлацията в Словения е 0.3, в Словакия – 0.15, в Естония – 0.3, в Латвия – 0.2, а в Литва – 0.11 процентни пункта.

3. Ще загубим ли национален суверенитет след като загубим монетарен?

Един от основните аргументи на противниците срещу приемането на еврото е **загубата на национален суверенитет**. България няма независима парична политика от 1997 г. и работи в условията на валутен борд, което означава, че ние вече сме се отказали от монетарен суверенитет. Ние имаме най-дълго съществуващия валутен борд в Европа, при това повече от четвърт столетие нашият лев е фиксиран към еврото. От тогава той на практика е заместител на еврото. Бихме могли да кажем, че **присъединяването към еврозоната означава възстановяване на суверенните функции на БНБ, но не в рамките на страната, а в колективната монетарна политика на Европейската централна банка**. Управителят на БНБ ще стане част от най-висшия орган за определяне на европейската парична политика – УС на ЕЦБ.

С присъединяването си към еврозоната, България ще получи достъп и до стабилизационни механизми като Европейския механизъм за стабилност (ЕМС), който може да се използва в случай на икономически кризи. Това ще увеличи финансовата стабилност и доверието в икономиката. Загубата на монетарен суверенитет не означава загуба на национален суверенитет. Доказателство – двадесетте страни членки на еврозоната.

Не е ли лицемерно да говорим за защита на национален суверенитет и независима парична политика, когато тя е зависима и сега от ЕЦБ, без да имаме право на глас в нейното управление? Отказът от членство не запазва ли само зависимостта без да имаме каквито и да било ползи? А какви биха били ползите от лева след като ние не можем да го управляваме свободно? На това основание ние не можем и да използваме гъвкава икономическа политика. А какво би станало ако се срина доверието в лева и в устойчивостта на валутния борд? Има ли България потенциал сама да преодолее валутна криза? Няма ли да поглежда завистливо икономически и политически и да прави сравнения с нашите съседи и главно с Румъния, която вече изпреварвайки ни в икономическото си развитие би ни изпреварила още повече въвеждайки еврото? Отговорите не тези въпроси са ясни и не ги посочвам, защото нямам право да подценявам читателите.

4. Еврозоната е в криза, сега ли е момента да се присъединим към нея?

Еврото се използва от над 350 милиона души в 20 държави от Европейския съюз. То е основа за стабилност и символ на европейското единство. Освен това е една от валутите, които се радват на най-голямо доверие в света. Ако се съди по индикаторите на Фондовите пазари, еврото е една от най-стабилните валути в момента, която показва силно представяне и голяма стабилност през първите месеци на 2025 г., подкрепена от позитивни икономически индикатори и доверие на инвеститорите във валутата. Това даде основание на Председателя на ЕЦБ да предложи да се използва историческия момент за да се работи в посока на утвърждаване на еврото като резервна валута.

При фиксиран валутен курс икономиката се адаптира различно към вътрешните и външни шокове, в сравнение с икономики със свободен валутен курс. Възможността за провеждане на ефективна икономическа и социална политика също е ограничена. Следователно, след влизането ни в еврозоната може да се очаква ускоряване на икономическите и социалните реформи, създаване на предпоставки за по-висок и устойчив растеж, намаляване на социалната стратификация и социалното неравенство.

Още няколко важни въпроси за размисъл. Защо нито една държава влязла в еврозоната не иска да я напусне? Защо се правят икономически и валутни съюзи като БРИКС (Бразилия, Русия, Индия, Китай и Южна Африка), ШОС (Шанхайската организация за сътрудничество), Евразийски икономически съюз, АСЕАН, Африкански съюз, АЛБА (Боливийски алианс), Съвет за сътрудничество в Персийския залив и др. за дедоларизация и създаването на алтернативна финансова архитектура?

5. Ще плащаме ли дълговете на задлъжнелите страни от еврозоната, например на Гърция?

След финансовата криза (2008 – 2009 г.) през 2010 г. бяха въведени значителни промени в контрола върху задлъжнялостта и финансовата стабилност в еврозоната. Бяха засилени правилата за фискална дисциплина чрез **въвеждането на Фискалния пакт**, който изисква държавите членки да поддържат балансиран бюджет и да ограничават структурния дефицит до 0.5% от БВП.

Създаден беше Европейския механизъм за стабилност (ЕМС) като постоянен фонд за подпомагане на държави от еврозоната с финансови затруднения. В ЕС ЕМС предоставя заеми след анализ на дълговата устойчивост и при строги условия, вписани в програма за икономическо приспособяване, която следва да се изпълнява от държавата-кредитополучател. Заемът се отпуска на няколко транша, като преди всеки от тях всички държави членки обсъждат мониторингов доклад от Европейската комисия и Международния валутен фонд (доколкото в повечето случаи се прилага съвместно финансиране със средства и от Фонда).

Освен това, бяха въведени механизми за надзор и реструктуриране на банки, включително Единният надзорен механизъм (ЕНМ) и Единният механизъм за реструктуриране (ЕМП), които имат за цел да се предотвратят бъдещи банкови кризи. Въведени бяха нови регулации, които изискват банките да поддържат по-високи нива на капитал и ликвидност, за да се справят с икономически шокове, без да е необходима намеса на държавата.

6. Какво ще се случи с резерва и капитала на БНБ при влизането на България в еврозоната?

След влизането в еврозоната, БНБ ще трябва да изплати останалата част от записания си дял в капитала на ЕЦБ, който считано от 1 януари 2024 г. е в размер на 0.9783% от общия записан капитал на ЕЦБ. Тази сума представлява капиталовата вносна на България в капитала на ЕЦБ, която е задължителна за всички страни членки на еврозоната. Теглото на всяка национална банка в алгоритъма за записване на капитала на ЕЦБ се определя от дела на съответната държава в общото население и в брутният вътрешен продукт на ЕС по пазарни цени за последните пет години. При внесен до момента капитал от БНБ в размер на 3.75% от записания дял в капитала на ЕЦБ и при допускане за запазване на дела на БНБ в капитала на ЕЦБ, това определя допълнителна вносна в размер приблизително около 102.44 млн. евро.

Част от резервите, особено в чуждестранна валута, ще бъдат **прехвърлени към Европейската централна банка (ЕЦБ)** под формата на валутни резерви. Това е изискване към всички страни от еврозоната. Приносът в общия валутен резерв е пропорционален на дела на всяка национална централна банка в записания капитал на ЕЦБ и се отчита счетоводно като вземане от ЕЦБ. По предварителна текуща оценка на БНБ равностойността на международните валутни резерви, които ще бъдат трансферирани към ЕЦБ, възлиза на около 960 млн. евро.

Останалите налични валутни резерви в България **ще продължат да се управляват от БНБ**. Законът изрично предвижда в какви видове активи и инструменти могат да се инвестират резервите на БНБ. Освен това, законът предвижда да се приемат инструменти, оценени с трите най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг.

Фискалният резерв (който е актив на правителството, не на централната банка, за нея е пасив) ще остане на разположение на българското правителство, но в **евро**. Той ще служи за обезпечаване на плащания по вътрешния и външния дълг, буфер в случай на икономически шокове и гарантиране на плащанията към бюджета – пенсии, здравеопазване и др.

7. Какво още ще плати България при влизането в еврозоната ?

В допълнение към вече споменатите разходи, България ще трябва да направи вноска, свързана с участието на страната в ЕСМ, в размер на 833 милиона евро за 12 години.

Разходите за смяната на левове с евро ще струват на страната между 0.3 и 0.5% от БВП. По предварителна информация те се планирани в размер на около 500 млн. лв. Тези разходи са еднократни и са свързани с изтеглянето от обращение на банкнотите и монетите в левове, разпространението на еврото, както и адаптацията на информационните и счетоводните системи на Българската народна банка, търговските банки и небанковите доставчици на платежни услуги.

След влизане в сила на новия Закон за БНБ основният капитал на Българската народна банка ще възлиза на 1 милиард евро. За тази цел Управителният съвет на БНБ със свои решения ще заделя от годишното превишение на приходите над разходите на банката средства в специално учреден фонд „Увеличение на основния капитал на БНБ“ до достигане на размера на основния капитал.

8. Защо някои държави от ЕС не се присъединяват към еврозоната?

От 1 януари 1999 г. до сега еврото бе въведено в 20 държави – членки на ЕС, от общо 27 държави в ЕС. Към настоящия момент докладите за конвергенция включват преглед на шест от седемте държави – членки на ЕС, които още не са приели единната валута. Една от седемте държави – Дания, е уведомила през 1992 г. Съвета на Европейския съюз за намерението си да не участва в третия етап на Икономическия и паричен съюз.

Към момента останалите страни, с изключение на България, не изпълняват критериите за присъединяване към еврозоната и имат независима парична политика. Румъния предвижда да влезе в чакалнята през 2026 г. и с дисциплинирана финансова политика да покрие критериите за еврозоната в следващите 3 години. Настоящият срок, според Министерство на финансите на Румъния и Националната банка на Румъния е за включване към Европейския валутен механизъм (ERM II) е през 2026 г. и евентуално въвеждане на единната валута през

2029 г. През 2024 г. дефицитът на Румъния е 9.3% към БВП (при критерий 3%). Инфлацията в страната също е висока (около 5.5 % през 2024 г.).

Полша, Чехия и Унгария и Швеция са икономики с независима парична политика. В някои от тях управляват и консервативни правителства и не искат да прибегват до непопулярни мерки за да намалят дефицитите. Те използват националните си валути като икономически инструмент за запазване на конкурентоспособността на своя экспорт. Към момента не са поискали да стартират процедурите по присъединяване към еврото.

Въпреки посоченото, възниква въпроса защо всички страни кандидатки за членство в еврозоната спестяват основно в евро, а валутните резерви в еврозоната са в щатски долари, японски йени, швейцарски франкове и др., но не и в злоти, крони (шведски и чешки), леи и левове? Защо в международните разплащания се използва повече евро, отколкото някоя от посочените тук валути на страните кандидатки за еврозоната?

Ето и още няколко въпроси към противниците на еврото с не толкова трудни отговори:

1. По какъв начин ще компенсираме загубите от по-високите транзакционни разходи и ограничения достъп до капиталовите пазари ако не въведем еврото? Няма ли да се лишим от конкурентни предимства при наличието на тези негативни за бизнеса и населението обстоятелства?

2. Как да обясним на бизнеса и гражданите, че се отказваме от потенциално по-ниски лихви по кредитите и от очакван по-висок кредитен рейтинг при влизане в еврозоната?

3. Каква е нашата алтернатива да гарантираме дългосрочна финансова устойчивост, ако останем извън еврозоната при евентуални икономически или геополитически сътресения?

4. Защо водещи институции като БНБ, МФ, ЕЦБ, ЕК, Световната банка и МВФ подкрепят влизането на България в еврозоната? Страхът който се подклажда от евроскептиците за отказ от еврото е може би най-лошата стратегия, ако може въобще де се нарече стратегия.

4. Защо е толкова важно да имаш силна валута? Защо Доналд Тръмп през м. януари тази година заплаши страните от БРИКС със 100% мита за американския им внос, ако не се разплащат във валута различна от щатския долар?

5. Защо ние не искаме да сме част от голямото и да влезем в еврозоната? Страхът е възможно най-лошата тактика и както посочих по-горе и най-лошата стратегия.